

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR MALÍŘSTVÍ 3

PAINTING STUDIO 3

JEMNÁ VNITŘNÍ REAKTIVITA

SUBTLE INNER REACTIVITY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BACHELOR'S THESIS

AUTORKA PRÁCE

AUTHOR

Libuše Kopůncová

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

MgA. Břetislav Malý

BRNO 2024

OBSAH DOKUMENTACE:

TEXTOVÁ ČÁST	s. 4-9
OBRAZOVÁ ČÁST	s. 10-16

TEXTOVÁ ČÁST

ANOTACE

Bakalářská práce je zaměřena na ohledávání možností expandované malby. Jedná se o sérii textilních objektů „hledajících“ vlastní hloubku a podstatu. Moje potřeba vyjádřit malbu v prostoru prostřednictvím textilních objektů vznikla, když jsem začala vnímat malířské gesto štětcem jako zbytečné. Jednotlivé objekty vznikly barvením látek, vrstvením, prošíváním a následnou adjustací do prostoru. Série, v níž využívám propojování tělesných, respektive z intenzivních prožitků vlastní tělesnosti odvozených tvarů, se zabývá rovněž sledováním času, individuální psychologií a významovými spojnici vnitřního těla lidí a rostlin.

klíčová slova

expandovaná malba, textilní objekty, malířské gesto, autogenní trénink, hypnóza, batika, překládání, prošívání, adjustace, tělesnost

ANNOTATION

The bachelor thesis focuses on exploring the possibilities of expanded painting. It is a series of textile objects "searching" for their own depth and essence. My need to express painting in space through fabric arose when I began to perceive the gesture of brush painting as unnecessary. The individual objects were created by dyeing fabrics, layering, stitching and then adjusting them to the space. The series, in which I use the interconnection of bodily and gestural forms, also deals with the tracking of time, individual psychology, and both symbolical and semantic connections of the inner body of people and plants.

keywords

expanded painting, textile objects, painting gesture, autogenic training, hypnosis, batik, folding, quilting, adjustment, physicality

ÚVOD. PROČ MĚ TO VEDE TOUTO CESTOU?

Rozvíjení tradiční malby do expandovaných vztahů objektových forem mi umožňuje prozkoumat nové možnosti práce a hledat nový, přirozenější vztah k vlastní tvorbě. Snaha oprostit se od autorského gesta vyjadřovaného štětcovou technikou mě přivedla k alternativnímu přístupu k médiu malby. Klasické malířské plátno jsem nahradila podšívkami a umělým textilem, který jsem batikovala. Tato jednoduchá technika obarvování látek mi umožnila nechat vyznít inherentní vlastnosti materiálů. Posunem od malby štětcem k postupům barvení látek opouštím dokonalou kontrolu nad procesem, zároveň tak ale rozšiřuji výrazové možnosti malby v jiných směrech. Pracuji s kontrastem mezi umělými a přírodními materiály, vytvářím napětí a podněcuji reflektování vztahů mezi materiály a jejich významem. Malbu, která je tradičně, ale i v modernismu chápána jako práce s plochým obrazem, dále rozvíjím překládáním „malířského plátna“, čímž tvořím hmotné tělo obrazu. Překládání a prošívání materiálu vnímám jako minimální zásah do podstaty materiálu, kterou zvoleným postupem nechávám vyniknout.

Popsané zaměření na materiální kvalitu malby spojuji s důrazem na vlastní emocionální a podvědomé prožívání – důležité jsou přitom mé zkušenosti s hypnózou. Organické tvarosloví odkazující ke světu rostlin vychází z mých vlastních prožitků v hypnotickém stavu, kdy si vytvářím bezpečný prostor v imaginativní rovině zahrady. Přes tělesné zpřítomňování pomocí autogenního tréninku, který hypnotické stavy podporuje, sleduji ve své instalaci existenci přítomnosti a snahu o zachycení jejího esenciálního charakteru. Vytvářím díla, která evokují pocit zastavení času a vybízí k soustředění se na momentální prožitek. Ve své práci sleduji existenci přítomnosti v konkrétním prostředí instalace, která vychází nejen ze zkušenosti s vnímáním vlastní tělesnosti, ale i tělesnosti květin a času.

Instalaci „chrání“ a zároveň nás do ní propouští textilní závěsy. Závěsy namáčené v bio plastu se materiálně přibližují ke kůži nebo obecně k membráně, oddělující a zároveň propojující. Instalace je tvořena pěti pravidelně za sebou zavěšenými listy, které tvoří anatomické zobrazení motivu těla. Ve středové části se objeví dvě spolu komunikující páteře, jež symbolizují pevné jádro těla instalace.

PODVĚDOMÍ, TĚLESNOST, TĚLO MALBY

AUTOGENNÍ TRÉNINK

Má tvorba je neoddělitelná od mého osobního prožívání. Při uvažování o tělesnosti a těle malby vycházím ze zkoumání vlastní tělesnosti a podvědomí. Hledám propojení mezi vnější a vnitřní realitou. Opírám se přitom o autogenní trénink, hypnózu a snahu o zpřítomnění vlastního těla, což přináší do objektů hloubku a autentičnost. Technika autogenního tréninku, která se zaměřuje na zvědomování tělesné přítomnosti a vstup do stavu naprosté přítomnosti, úzce inspiruje principy mé tvorby. Tato metoda zahrnuje uvědomování si vlastní tělesné existence a použití různých vnějších i vnitřních signálů k navození pocitu klidu a bezpečí.

Formule na zvědomení tělesné tíhy, tepla, srdečního tepu nebo dechu představují způsoby, jak se soustředit na fyziologické projevy těla, a získat tak větší povědomí o vlastním stavu. Uvědomování si rytmu a opakování projevů tělesných funkcí pak pomáhá vstoupit do harmonického stavu, který umožňuje dosáhnout prožitku naprosté přítomnosti a bezpečí. Pozorování symetrického a zrcadlového tvaru objektů jako těla malby se stáčí zpět k reflexi a introspekci, což může vést k hlubšímu porozumění sobě samému. Tento proces zachycení a zpřítomnění tělesnosti mi umožňuje prozkoumat a vyjádřit své osobní zkušenosti a emocionální prožitky skrze umělecké dílo.

HYPNÓZA

Zkoumám fascinující paralely mezi tělem rostlin a tělem člověka v kontextu malby. Vnímám silné souvislosti mezi tělem malby a vnitřní architekturou těla člověka i těl rostlin. Hledám podobnosti a rozdíly ve struktuře, funkci a symbolismu těchto dvou typů těl. Rostliny a nervový systém člověka se mi začaly propojovat v hypnotických stavech, kdy jsem v tělesném uvolnění a hluboké relaxaci nacházela bezpečná místa v prostředí imaginativních zahrad. Objekty tvořící instalaci představují systém barev a organických tvarů, který vnímám jako vlastní tělo malby, jež pak slouží jako systém předávající přítomný moment a emoce. Objekty jsou naddimenzované, aby diváka obklopily, stejně jako mě obklopuje moje zahrada v podvědomí. Celá instalace nás navádí dovnitř, na cestu do prostoru podvědomí.

POD ZÁHYBY NEOKORTEXU

Pozorování vlastní symetričnosti, poslouchání těla a všeho rytmického a opakujícího se nás pouští blíž k sobě samým. Ponoření se do těchto vjemů dodává klid a dostává nás do naprostého bezpečí a přítomnosti. Pro moji instalaci a proces tvorby se stala prožívaná tělesnost nejpodstatnější součástí. Pozorování vlastní tělesné schránky, dostávání se do naprosté přítomnosti zvědomováním vlastní tíhy, tepla, srdečního tepu nebo dechu, nás navádí k samému středu těla. V instalaci střed těla reprezentuje páteř. Ta je obklopena listy či kapkami, kterými k ní musíme projít a uvědomit si je, abychom se dostali hlouběji (v doslovném smyslu, ale i ve smyslu pochopení). Pohyb instalací opisuje podobnou trajektorii jako zvnitřňování vnějšku pomocí neokortexu – části mozku, v níž se utváří vědomí sebe sama. Vnější faktory nás zavádí do limbické části mozku, která je ze všech jeho částí nejvíce spojena s našimi emocemi a také s našimi traumaty.

TVAROSLOVÍ PRÁCE (úvahy k tomu, na čem práce stojí a jak vznikala)

ABSTRAHOVANÁ TĚLA

Abstrahování je jedním ze základních aspektů malířského procesu. Jedná se o zkoumání, čeho se můžeme zbavit, abychom udrželi podstatu zobrazovaného. V procesu zbavování jednotlivých prvků z předchozích maleb a objektů, které vycházely ze zrcadlení a osově souměrnosti, jsem došla k neutrálnímu tvaru symetrické kapky a následně k tvaru páteře. Tvarosloví objektů je ukotveno v prožitcích a zkušenostech tělesnosti. Osová souměrnost lidského těla se protíná se středovostí „těla malby“ v zobrazení páteře. Páteře jsou umístěny a ponořeny ve středu instalace mezi několika textilními kapkami, jež naznačují spojitost s tekutostí lidského těla. Kapky s páteřemi vytvářejí archetyp člověka. Tekutost je zároveň důležitou formální či technickou součástí vzniku této série objektů.

GESTO

Ve vodě postupně namáčím plátna a napouštím je vodou rozpuštěnými pigmenty. Jedná se o stejnou metodu, se kterou jsem pracovala na několika předchozích sériích svých prací. Mohla jsem takto odstranit malířské gesto spojené typicky s tahem štětce, a nechat naopak vyznít inherentní vlastnosti obarvené látky. Zbavit se osvojených dovedností práce se štětcem znamená zbavit se autorské dominance nad procesem malby, která je normálně chápána jako něco pozitivního. Já ale nechci zkoumat dovednost či proces. Zajímá mě to, co malbu bytostně utváří nebo definuje. Moje práce je založena na zkoumání jádra malby a oproštění se od autorského gesta je, myslím, cestou k tomuto jádru. Ke zkoumání malby při potlačení malířského gesta mě přivedl předchozí zájem zobrazovat okraj motivů jako vlastní motiv. Tradičně pojaté médium malby mi nestačilo pro vyjádření meziprostor a uchopení neviděného za hranou.

BATIKA

Batiku beru jako autonomní malířskou techniku, kterou se dále snažím artikulovat stříháním, překládáním a prošíváním. Barvení textilu s cílem změnit jeho barevný vzhled není možné zcela kontrolovat na umělých textilních materiálech, které jsem pro bakalářskou sérii zvolila. Přírodní, syntetická i speciálně vyvinutá barviva reagují s umělými látkami neočekávaně a spontánně. Tento proces je ve své podstatě mimo kontrolu, a já tak ještě více vzdaluji možnosti ovládajícího malířského gesta. Nezbyvá než se poddat. Technicky je cílem barvení textilu změna a prohloubení existující barevnosti a zvýraznění textury látky. Důležitým aspektem použití této techniky je ale také její meditativnost. Batikování podporuje práci s autogenním tréninkem a myšlenku nezastavitelného přítomného okamžiku. Barvení, stejně jako překládání a prošívání obarvené látky, symbolizuje vyrovnávání se s plynoucí časovostí.

PŘEKLÁDÁNÍ, PROŠÍVÁNÍ

Dalším způsobem, jak můžeme ovlivnit tvar bez přílišné autorské dominance, je jeho transformování vrstvením a rytmickým opakováním. Překládání látky je nejjednodušší způsob repetitivního pohybu, jímž spolu s dalšími zmíněnými postupy tvořím vnitřní tělo objektů. Pravidelné přehyby symbolizují v zobrazovaných objektech zastavení času. Důraz na opakování stejných principů využívám i v prošívání, které napomáhá navození dojmu nošení se do nekonečně zavíjejícího se prostoru těla. Šití je důležitým způsobem, jak se dostat do hloubky materiálního těla malby. Rytmické a pravidelné stehy vytvořené šicím strojem reprezentují také záznam času. Pravidelně opakované prošité linky umocňují samotný rytmický šev a zároveň znovu a znovu metaforicky naznačují základní princip návratu k vlastní

podstatě. Kresebné linky šicího stroje mi umožňují setrvat u nejednoznačné přítomnosti vlastního gesta a kontroly nad objektem. Chyby, které při strojovém šití vznikly, podporují autenticitu a jedinečnost každého objektu. Tím se objekty vzdalují od průmyslové preciznosti a strojovosti. Svými nuancemi se oddalují od fungování v celku a směřují více k vlastní podstatě.

ADJUSTACE. INSTALACE

V navazující části tvorby jsem se rozhodla pro fixaci textilních objektů. Jedná se o metaforické pozastavení organického pohybu a růstu, který jinak zastavit nemůžeme. Napouštěním textilních objektů roztokem křemičitanu sodného a bioplastů fixuji jejich existenci v určitém čase. Zastavení, respektive výrazné omezení pohybu textilního materiálu zviditelňuje změnu v jeho podstatě. Dílo nicméně i takto zůstává závislé na jemných nuancích, pohybech diváka a vnějších faktorech. Vytváření a podchycování něčeho neovlivnitelného nechá vznikát vlastní samotné entitě a zastavení pravidelného pohybu uvádí zobrazené objekty do vlastního, nezávislého času. Postupy a principy adjustace se násobí a zrcadlí v podobných pohybech, jakými se formují těla lidí, rostlin i těla mých maleb. Tím, jak měním materiální vlastnosti objektů, měním i jejich podstatu – dělám je silnějšími a odolnějšími. Koupáním v různých fixačních médiích přibližuji látky tělesnějším formám. Fixování kapek a páteří vodním sklem zastaví podmanivost látek, ale zároveň je zanechává křehkými. Závěsy ponořené v bioplastu získají svoji nepropustnou a ochrannou funkci.

Závěsy, neprodyšné, ale transparentní, slouží jako přechod k vnitřním vrstvám a do hloubky instalace. Zároveň vytváří obal a ochranu pomyslnému tělu, do kterého divák postupně prostupuje. Textilní membrány zavírají celý prostor a umocňují pocit vniknutí do nitra těla člověka, do našeho podvědomí. Proplouváním za sebou rytmicky řazených listů, které představují anatomické části těla, se dostáváme až k samotnému středu a podstatě instalace, ke dvěma k sobě promlouvajícím páteřím.

REFERENCE

Magdalena Abakanowicz, která je jednou z průkopnic práce s monumentálními textilními objekty na hranici malby a sochy zrcadlí ve svých pracích problematiku identity jedince. Zdůrazňuje jak individuální aspekty každého člověka, tak i jeho začlenění do širšího sociálního kontextu a společenských vazeb. Moje práce směřují spíše k hledání vnitřní podstaty jedince. Materiální zpracování tělesnosti u Magdaleny Abakanowicz je pro mou sérii velkou inspirací. Pojímá kůži jako citlivou membránu, kde se setkává vnitřní a vnější svět, kde já se se stejnou otázkou setkávám hlavně u zpracování závěsů. Stejně vnímám podobnosti zobrazování částí těla, ženských prvků a lehkého doteku erotických proudů v pracích Evy Hesse, která také pracovala s měkkými materiály, textilem a šňůrkami namáčenými v lepidle a dalších tekutých médiích. Její práce jsou založeny na opakování a aplikování jednoduchých postupů. Opět se jedná o principy, které rovněž aplikuji ve svých pracích. Záměrem Evy Hesse bylo vyvolat otázky o tom, co je základem sochařského díla – tady vidím paralelu ke svému hledání základu malířské tvorby.

ZDROJE, ZE KTERÝCH JSEM VYCHÁZELA PŘI TVORBĚ I PSANÍ TEXTOVÉ ČÁSTI DOKUMENTACE

BERGSON, Henri. *Myšlení a pohyb*. Přeložil Jakub ČAPEK. *Myšlenky (Mladá fronta)*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1014-7.

MITCHELL, W. J. T. *Teorie obrazu: eseje o verbální a vizuální reprezentaci*. Přeložil Lucie CHLUMSKÁ, přeložil Andrea PRŮCHOVÁ HRŮZOVÁ, přeložil Ondřej HANUS. *Vizuální kultura*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3202-5.

BERGER, John; BLOMBERG, Sven; FOX, Chris; DIBB, Michael a HOLLIS, Richard. *Způsoby vidění. Labyrinth fresh eye*. V Praze: Labyrinth, 2016. ISBN 978-80-87260-78-4.

GLADWELL, Malcolm. *Mžik: jak myslet bez přemýšlení*. Praha: Dokořán, 2007. ISBN 978-80-7363-097-3.

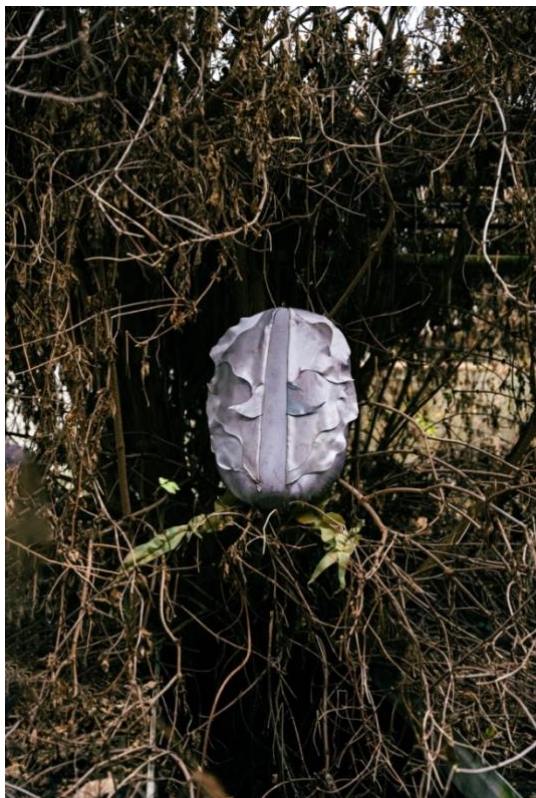
Painting beyond itself: the medium in the post-medium condition. Editor Isabelle GRAW, editor Ewa LAJER-BURCHARTH. *Institut für Kunstkritik*. Berlin: Sternberg Press, [2016]. ISBN 978-3-95679-007-2.

WYNDHAM, John. *Den trifiků*. Desáté vydání v českém jazyce, sedmé v nakladatelství BB/art. Přeložil Jaroslav KOŘÁN. Praha: BB/art, 2017. ISBN 978-80-7507-697-7.

KISHIMI, Ichirō a KOGA, Fumitake. *Odvaha nebýt oblíbený*. Přeložil Simona JAVŮRKOVÁ. Praha: Beta, 2017. ISBN 978-80-7306-954-4.

OBRAZOVÁ ČÁST

Ukázka předchozí série, ze které bakalářská práce vychází.

instalation uncluttered.greenhouse/saténový objekt, 2023

instalation uncluttered.greenhouse/saténový objekt, 2023

instalation uncluttered.greenhouse/saténový objekt, 2023

instalation uncluttered.greenhouse/objekt z podšívkového textilu, 2023

Obrazová dokumentace zachycuje bakalářskou práci během vzniku v ateliéru-instalaci na zvoleném místě bude možné realizovat až po odevzdání dokumentace bakalářské práce.

model páteře a zkouška adjustace pšeničným škrobem

detail struktury a zkouška adjustace křemičitanem sodným a pšeničným škrobem

zkouška instalace se světlem a adjustace pouze křemičitanem sodným

průběh schnutí křemičitanu sodného

reakce vybraných textilií po namočení v bioplastu

průběh schnutí křemičitanu sodného

zkouška instalace finálních objektů